

УДК 783.21:272(436)“175/182”

НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ» У КАТОЛИЦЬКІЙ БОГОСЛУЖБОВІЙ МУЗИЦІ АВСТРІЇ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХVІІІ – НА ПОЧАТКУ ХІХ СТОЛІТТЯ

Катерина Паламарчук

У статті розглянуто жанр німецької католицької меси на прикладі «Пісні-проповіді» маловідомого австрійського композитора другої половини ХVІІІ – початку ХІХ ст. Ф. Бюлера. Визначено специфіку жанру німецької католицької меси. Проаналізовано особливості творчої літературної роботи невідомого автора, на текст якого Франц Бюлер написав «Пісню-проповідь».

Ключові слова: католицька богослужбова музика Австрії, німецька католицька меса, Франц Бюлер.

В статье рассматривается жанр немецкой католической мессы на примере «Песни-проповеди» малоизвестного австрийского композитора второй половины ХVІІІ – начала ХІХ в. Ф. Бюлера. Определяется специфика жанра немецкой католической мессы. Анализируются особенности творческой литературной работы неизвестного автора, на текст которого Франц Бюлер написал «Песню-проповедь».

Ключевые слова: католическая богослужбная музыка Австрии, немецкая католическая месса, Франц Бюлер.

The genre of German Catholic Mass on the example of “Song-Sermon” of little known Austrian composer of the second half of the ХVІІІth – the beginning of the ХІХth centuries F. Biuller is considered in the article. The specification of the genre of German Catholic Mass is defined. The peculiarities of the creative literary work of the unknown author on whose text Frants Biuller has written “Song-Sermon” is analyzed.

Keywords: Catholic liturgy music of Austria, German Catholic Mass, Frants Biuller.

У сучасному українському мистецтвознавстві віднедавна спостерігається зростання дослідницького інтересу до складних теоретичних тем, що, безумовно, є позитивною тенденцією. Їх розв'язання потребує інтердисциплінарних та кроспарадигмальних підходів, у яких знаходять своє відображення питання філософії, психології, філології, естетики, музичного мистецтва. Науковці прагнуть розглянути ці проблеми в новітніх ракурсах, дати власне пояснення, обґрунтування і термінологічне забезпечення.

Актуальними залишаються дослідження, пов'язані з теорією та практикою сакральньо-обрядового мистецтва й богослужбово-співочої традиції як культурно-історичного і мистецького явища. У сучасній Україні досить мало наукових досліджень, у яких висвітлено як проблему осмислення християнських коренів культури й мистецтва європейських країн, так і питання їх місця та ролі в ході розвитку католицького культового мистецтва.

Потрібно зазначити, що австрійській духовній музиці епох класицизму й романтизму, зокрема, жанру меси у творчості австрійських композиторів, присвячені праці В. Кадочникова, Т. Коваленко, Є. Рубахи.

Католицька богослужбова музика не є в центрі уваги українських науковців, хоча сучасне музикознавство в останні роки збагатилося дослідженнями О. Беркій (жанр «Stabat mater»), А. Єфименко (жанр реквієму епохи романтизму, сучасна німецька католицька музика), О. Зосім (сучасна українська католицька богослужбова музика), окремими статтями українських авторів (Т. Гнатів, В. Гузеєва).

Однак у вітчизняному музикознавстві немає праць, які б серед величезного масиву різноманітних жанрів богослужбової музики Австрії спеціально розглядали жанр католицької німецької меси. Це дослідження зумовлене потребою глибшого вивчення жанру німецької меси в австрійській духовній музиці другої половини ХVІІІ – початку ХІХ ст., а також духовної спадщини маловідомих австрійських композиторів.

Окрім богослужбових відправ латинською мовою, у німецькомовних країнах (Австрії, пізніше – у католицькій Південній Німеччині) існували меси, що їх відправляли національною мовою, вони дістали назву *німецьких мес*. Німецька католицька меса – це різновид низької меси (*missa bassa*), яка називалася «Deutsche Messe und Ordnung

ІСТОРИЯ

Gottes Dienst», оскільки її виконували не латинською, а німецькою мовою.

Жанр німецької меси мав неабияку популярність. До нього зверталися австрійські композитори другої половини XVIII – початку XIX ст., як добре знані (Франц Шуберт, Міхаель Гайдн), так і ті, чиї імена сьогодні майже невідомі. Заслужують на увагу німецькі меси та споріднені з ними жанри німецької вечірні й німецького реквієму Франца Штолле (*Franz Stolle*), Йозефа Оневальда (*Joseph Ohnewald*), Йоганна Баптиста Шідермайра (*Johann Baptist Schidermayr*), Алоїза Бауера (*Alois Bauer*), Петера Грісбахера (*Peter Griesbacher*), Йоганна Густава Едуарда Штеле (*Johann Gustav Eduard Stehle*), Карла Антона Флоріана Еккерта (*Karl Anton Florian Eckert*).

Менш відомий сьогодні талановитий церковний композитор **Франц Бюлер** (1760–1824) увійшов в історію австрійської церковної культури як автор багатьох духовних творів, у тому числі популярної німецької меси «Predigtlied» («Пісня-проповідь»).

Франц Бюлер народився неподалік містечка Ньордлінген (*Nördlingen*) у родині вчителів. З 1770 року Франц співав у хорі хлопчиків в абатстві Нересхайм (*Abtei Neresheim*), а з 1775 року почав серйозно й наполегливо вивчати філософію та теологію. У 1778 році він навчався музики в монахів-бенедиктинців у монастирі Святого Хреста м. Донаувьорт (*Donauwörth*), брав уроки у відомого на той час композитора Антоніо Розетті, який співав у придворній хоровій капелі «Walterstein» у сусідньому князівстві Оттінген-Вальтерштайн. Під керівництвом абата Коулестина II Ф. Бюлер досяг значних успіхів: за шість років він отримав сан священника й церковне ім'я Григорій (*Pater Gregorius*). У 1794 році, залишивши монастир, Франц обійняв посаду органіста в м. Больцано (*Bozen*).

Пізніше, з 1801 року, виконував обов'язки капельмейстера в кафедральному соборі в Аугсбурзі. У цей період композитор написав багато творів для літургійних богослужінь. Він прагнув, щоб зміст його мес був зрозумілий прихожанам, тому всі духовні твори Ф. Бюлера мали неабияку популярність серед простого люду. Композитору належить

багато мес, реквіємів, гімнів і церковних пісень, окрім того, ним були написані камерні й клавірні твори. Духовні твори Ф. Бюлера і до сьогодні постійно виконують в австрійських церквах. Заслужує на увагу те, що 2008 року у Відні за постановою муніципальної ради було побудовано культурний центр, названий на честь композитора, метою якого є ознайомлення з його музичною спадщиною та ретельне її вивчення [2].

Ф. Бюлер увійшов в історію австрійської музики також як автор німецької меси під назвою «Predigtlied» («Пісня-проповідь»). Рік написання та автор тексту – невідомі. Цей твір Ф. Бюлера має найбільшу кількість частин: «Predigtlied», «Segenslied», «Eingang», «Gloria», «Nach der Epistel», «Credo», «Offertorium», «Sanctus», «Unter der Wandlung», «Nach der Wandlung», «Communio», «Bei dem Segen», «Hochzeitslied». Ця німецька меса точно відповідає особливостям західнолітургійного обряду: у ній використано традиційні частини ординарія («Gloria», «Credo», «Sanctus») і пропрія («Eingang», «Nach der Epistel», «Offertorium», «Communio»), частини, які пов'язані з обрядом перетворення («Unter der Wandlung», «Nach der Wandlung»), а також вступні й заключні молитви («Predigtlied», «Segenslied», «Hochzeitslied»).

На початку твору звучить частина, позначена як «Predigtlied». Її текст – вільний переспів гімну IX ст. «Veni Creator Spiritus» *:

Komm heiliger Geist auf uns herab,
oh komm des Himmels beste Gab
in unser Herz, nur deine Kraft
ist's die uns gute Herzen schafft.

Зійди на нас, Святий Дух,
О ввійди, найкращий дар небес,
У наше серце, тільки Твоя сила
Є тією силою, що створює наші добрі
серця.

Цей гімн обов'язково входить до весільного богослужіння (вінчання), де Святий Дух освячує подружжя. Остання частина

* Повний текст меси з перекладом розміщено в додатку до статті.

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

цієї літургії («Hochzeitslied») також свідчить про її призначення для урочистого укладання церковного шлюбу. Лише ці додаткові частини мають спеціальне весільне призначення, загалом будова меси включає традиційні частини ординарія і пропрія.

Цікавою є також друга частина меси Ф. Бюлера – «Segenslied». Її початок (перші два рядки) близький за змістом до тексту «Sanctus». Вона починається тричі проголошенням «Свят»:

Heilig, heilig, heilig bist Du unser Herr und
Gott!
Deine Macht und Herrlichkeit ist der ganze
Erdbreis voll.

Свят, свят, свят, Ти наш Господь і Бог!
Твоєю силою та могутністю наповнена
вся земля.

Далі автор звертається до Ісуса Христа з проханням освятити серця й почуття парафіян благодаттю Святого Духа для більш благоговійного вшанування Христа у євхаристії, і це є продовженням благальної молитви першої частини меси.

Частина «Eingang», як і в месі М. Гайдна – Ф. С. Кольбрєннера, поєднує функції інтроїта й «Куріє», а отже, містить звертання до Господа з проханням про дарування милості всім присутнім. Привертають увагу спільні фрази обох текстів цієї частини. Для порівняння наведемо обидва тексти (Ф. С. Кольбрєннера й невідомого автора), виділивши подібні фрази:

*Hier liegt vor deiner Majestät im Staub die
Christenschar,
Das Herz zu dir oh Gott erhöht, die Augen
zum Altar.
Schenk uns oh Vater deine Huld, vergib
uns unsere Sündenschuld,
Oh Gott, von deinem Angesicht, verstoß
uns arme Sünder nicht.*

*Hier wirft von Dir im Staub sich hin, oh Gott
die Christenschar,
zu Dir erhebt sich Herz und Sinn, das Auge
mit zum Altar,
Tiefster Ehrfurcht beten Dich die seegen
Geister an,
Doch dürfen arme Sünder sich, auch
Deinem Throne nahn.*

Аналогічне явище ми бачимо в частині «Gloria». У текстах Ф. С. Кольбрєннера й невідомого автора є спільні фрази, однак, на відміну від попереднього прикладу, вони не містяться в інципітній частині, тому менш помітні:

*Gott soll gepriesen werden, sein Nam
gebenedeit,
Im Himmel und auf Erden, jetzt und in
Ewigkeit.
Lob, Ruhm und Dank und Ehre sei der
Dreieinigkeit
Die ganze Welt vermehre Gott, Deine
Herrlichkeit.
Anbetung, Preis und Ehre sei Allerhöchster
Dir.
Dir dienen Engelchöre, Dir huldigen auch
wir.
Im Himmel und auf Erden jetzt und in
Ewigkeit
Sollst Du gepriesen werden, amen, Du,
Herr der Herrlichkeit.*

У частинах «Eingang» і «Gloria» трапляється явище контрафактури, властивої духовній музиці епохи бароко й класицизму, зокрема, жанру духовної пісні [1, с. 95, 137]. Існування контрафактур є однією з характерних ознак церковної культури, де завжди існувало протиріччя між церковним канonom і творчою фантазією митця, де створення текстів і музики «на подобен» було компромісом між власне творінням нового й дотриманням канону.

Частина «Nach der Epistel» за призначенням прирівнюється до градуала, підкреслюючи його основну функцію – відповідь народу на Слово Боже. Ця частина за змістом є вдячним піснеспівом, де наголошується велич Ісуса, який іде попереду й указує своїм словом та вчинками всім людям шлях до святості.

У центральній частині «Пісні-проповіді» («Credo») автор не зберігає основної ідеї тексту – урочистого проголошення догматів християнської віри, натомість звертається до всіх трьох Божих Осіб з проханням дарувати людині благочестя й побожний дух. Власне аналогій з текстом Нікейського символу віри в цьому зразку небагато. Лише два рядки присвячені зма-

ІСТОРИЯ

люванню страждань і хресних мук Ісуса Христа:

Sohn Gottes, Du, der voll Erbarmen für
uns am Kreuz willig starb,
durch Leiden, Blut und Tod uns Armen
Erlösung, Heil und Trost erwarb,
gib daß wir Deine Lieb empfinden, Dir
unsere Gegenliebe weihn,
erlöst vom schweren Joch der Sünden
in Wahrheit Deine Brüder sein.

Сину Божий, Ти, який від ран за нас
помер на Хресті,
Крізь страждання, кров і смерть нам
бідним приніс спасіння, святість та втіху,
Дай відчути Твою любов, Тобі наша
взаємна любов віддана,
Звільни нас від важкого тягаря гріхів,
щоб ми перебували в істині Твоїх братів.

Музика цього текстового фрагмента підкреслює його скорботний характер: лише тут композитор використовує мінорний лад (*c-moll*). Тему хресного страждання продовжено в оферторії, що розкриває тематику, яка недостатньо прозвучала в частині «Credo». Цікаво, що композитор знову повертається до мажору, але використовує єдиний раз у всьому циклі тональність *As-dur*, доволі далеко від основних – *C-dur* і *F-dur*, тим самим символічно виділяючи момент страждань і смерті Христа.

«Sanctus» є важливою частиною обряду і входить до євхаристичного канону. У цій німецькій месі вже був текст, який можна трактувати як парафразу «Sanctus» – «Segenslied». Замість частини «Sanctus», яка відкриває євхаристичний канон, розміщено текст, що вільно трактує канонічний піснеспів – лише наприкінці ми маємо алюзію на текст зі Святого Письма:

Auch heilig hier zu leben, vor Deinem
Angesicht
Sei unser ganz Bestreben und unsere
größte Pflicht.
Dann wird es uns gelingen, daß wir in Dir
erklingen,
dort ewig heilig singen in Deiner
Herrlichkeit.

Він також освячує життя перед Твоїм
Троном,

Нехай усі наші прагнення та наші
обов'язки
Звучать у нас, як ми звучимо в Тобі,
Там вічно «свят» співаємо ми Твоєї
величі.

Частини «Unter der Wandlung» і «Nach der Wandlung», що їх виконують під час молитви євхаристичного канону до й після моменту перетворення, є найбільш індивідуалістичними за змістом. Текст частини «Unter der Wandlung» – відома коротка молитва («Jesus Dir leb ich, Jesus Dir sterb ich, Jesus Dein bin ich, im Leben und Tod!») – «Ісусе, для Тебе я живу, Ісусе, за Тебе я помру, Ісусе – я Твій у житті і смерті!»).

Частина «Communio» («Agnus Dei» у месі відсутня) має євхаристичний зміст, її текст передає основну суть таїнства причастя. Вона є також контрафактурою, хоч і далекою, тексту Ф. С. Кольбрєннера, подібно до частин «Eingang» і «Gloria»:

So komm denn Du, so komm mein Leben,
komm wahres Himmelsbrot,
nur Du kannst Kraft mir geben, zu halten,
Dein Gebot.
Oh stille mein Verlangen erteilt die Gnade
mir,
im Geist Dich zu empfangen, ganz Eins zu
sein mit Dir.

Oh Herr ich bin nicht würdig, zu deinem
Tisch zu gehn,
Du aber mach mich würdig, erhör mein
kindlich Flehn.
Oh stille mein Verlangen, du
Seelenbräutigam,
Dich würdig zu empfangen, dich wahres
Osterlamm.

На відміну від тексту Ф. С. Кольбрєннера, початок уже не апелює до молитви перед причастям «Господи, я не достойний...», а підкреслює зміст таїнства євхаристії як Небесного Хліба. Традиційно меса завершується заключним піснеспівом «Bei dem Segen», який виконує функцію благословення. Особливістю «Пісні-проповіді» Ф. Бюлера є включення до богослужіння заключної пісні «Hochzeitslied» («Весільна пісня») – додаткової частини, що призначалася для весільного обряду.

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

Музика німецької меси «Пісня-проповідь» Ф. Бюлера цілковито витримана в дусі віденського класицизму. Твір написано для хору, солістів та оркестру. Тональний план дуже простий, переважають два тональні центри – *C-dur* і *F-dur*, цикл є тонально незамкнутий: «Predigtlied» (*C-dur*), «Segenslied» (*C-dur*), «Eingang» (*C-dur*), «Gloria» (*C-dur*), «Nach der Epistel» (*F-dur*), «Credo» (*C-dur – c-moll – C-dur*), «Offertorium» (*As-dur*), «Sanctus» (*C-dur*), «Unter der Wandlung» (*F-dur*), «Nach der Wandlung» (*F-dur*), «Communio» (*C-dur*), «Bei dem Segen» (*F-dur*), «Hochzeitslied» (*F-dur*). Цілісність твору при цьому, як і в М. Гайдна, досягається завдяки стильовій і тематичній єдності. Частини меси написані у дво- і тричастинній формах, сольні епізоди найчастіше перебувають у середній частині. Характер музики – світлий і життєрадісний, що відповідає призначенню твору. Лише одна частина написана в мінорі – середній розділ «Credo», це пов'язано зі змістом тексту. Загалом засоби виразності, інструментарій та виконавська складність відрізняють її від простої триголосної акапельної меси М. Гайдна. «Пісня-проповідь» Ф. Бюлера – твір, що наближається до концертного типу. У тексті німецької меси «Пісня-проповідь» невідомого автора, до якої написав музику Ф. Бюлер, є текстові контрафактури з тексту Ф. С. Кольбреннера, зокрема, у частинах «Eingang», «Gloria» та «Communio». Контрафактури свідчать, що автори текстів німецьких мес спиралися на традиції католицької духовної пісенності, запозичивши строфічну форму творів і літургійні витоки текстів.

Художній текст невідомого автора «Пісні-проповіді» Ф. Бюлера був настільки вдалим, що став зразком для виникнення численних парафраз, які функціонували в культурному континуумі католицької австрійської літургійної традиції.

Не менш цікавим є визначення жанру цієї частини. У месі Ф. Бюлера її означено як «Zum Eingang», або «Eingang», що відповідає латинському терміну «Introitus». З погляду функціональності «Introitus» є точнішим визначенням змісту цієї частини, бо більше відповідає сутності цього тексту, який змальовує момент зібрання

християнської громади перед вівтарем. Лише останні мають текст, зміст якого – звертання до Господа з проханням про дарування милості, що відповідає змісту піснеспіву «Kyrie», який складається лише з трьох фраз «Kyrie eleison – Christe eleison – Kyrie eleison». Отже, цей текст поєднує функції обох частин літургії – вхідної та покаєнної – і звучить під час обох обрядів, а тому його цілком слушно автори музики визначили і як «Eingang», і як «Kyrie».

Звернімо увагу на контрафактуру другої строфи твору та порівняймо її з текстами Ф. С. Кольбреннера й анонімного автора меси Ф. Бюлера (Ф. С. Кольбреннер – анонімний автор меси Ф. Бюлера – анонімний автор меси А. Бауера):

Gott **soll gepriesen werden**, sein Nam
gebenedeit,
Im Himmel und auf Erden, jetzt und in
Ewigkeit.

Lob, Ruhm und Dank **und Ehre sei** der
Dreieinigkei
Die ganze Welt vermehre Gott, Deine
Herrlichkeit.

Anbetung, Preis **und Ehre sei** Allerhöchster
Dir.
Dir dienen Engelchöre, Dir huldigen auch
wir.

Im Himmel und auf Erden, jetzt und in
Ewigkeit
Sollst Du gepriesen werden, amen, Du,
Herr der **Herrlichkeit.**

Anbetung, Preis **und Ehre sei**
Allerhöchster Dir,
Dir dienen Engelschöre, Dir huldigen auch
wir.

Im Himmel und auf Erden, jetzt und in
Ewigkeit
Sollst Du gepriesen werden, oh Herr der
Herrlichkeit.

Таким чином, можемо констатувати, що явище контрафактур було доволі поширеним у літургійних текстах австрійської католицької церковної культури.

Порівнюючи практично ідентичні тексти трьох частин німецьких мес трьох композиторів, треба відмітити різницю в їхньому музичному втіленні – простий музич-

ІСТОРИЯ

ний текст меси М. Гайдна та концертні варіанти Ф. Бюлера й А. Бауера. Різниця музичних утілень може свідчити і про ступінь впливу йозефіністських реформ щодо спрощення богослужбової музики (більшу в М. Гайдна, меншу у Ф. Бюлера й А. Бауера), і про музичні вподобання композиторів, і про літургійні традиції церков, для яких були написані ці твори. Однак варто констатувати, що німецькі меси є репрезентативним жанром католицької церковної культури Австрії другої половини XVIII – першої третини XIX ст.

Генезою жанру німецької меси і споріднених з нею жанрів німецького реквієму й німецької вечірні була духовна пісенність національними мовами. Формуванню та кристалізації жанру німецької меси сприяли йозефіністські реформи в царині богослужбової музики.

Католицька німецька меса відповідала основним тенденціям християнського сакрального храмового мистецтва Нового часу: національна мова розкривала прихожанам основні істини віри; простий музичний стиль надавав людям можливість брати участь у літургії через спів; ясність текстів уможливлювала передачу основних істин католицького віровчення. Новизна форм ні-

мецької меси в контексті католицької богослужбової традиції полягала у відсутності озвучених латинських текстів, що були тривалий час ознакою сакральності літургії.

Специфічними рисами німецької меси Ф. Бюлера є опора на обрядові традиції католицької літургії та інтерпретація літургійних текстів у дусі епохи просвітницького абсолютизму. Богослужбові латинські тексти зазнавали змін, але при цьому не втрачали генетичного (обрядового й текстового) зв'язку з літургійним обрядом, церковною практикою та католицькою традицією. Німецька меса «Пісня-проповідь» Ф. Бюлера – твір концертного типу, що може свідчити про ступінь впливу йозефіністських реформ щодо спрощення богослужбової музики, а також про музичні вподобання композитора та його знання літургійної традиції католицької церкви.

Література

1. Зосім О. Л. Західноєвропейська духовна пісня на східнослов'янських землях у XVII–XIX століттях : монографія / О. Л. Зосім. – К. : ДАКККІМ, 2009. – 204 с.
2. Franz Bühler [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://de.wikipedia.org/wiki/Franz_Bühler.

Додаток

Німецька меса «Predigtlied»

Текст – *невідомий автор*,
музика – *Франц Бюлер*

Predigtlied

Komm heiliger Geist auf uns herab,
oh komm des Himmels beste Gab
in unser Herz, nur deine Kraft
ist's die uns gute Herzen schafft.

Du bist's der uns zum Guten treibt,
uns lehrt, uns stärket, bei uns bleibt,
von Dir kommt Weisheit, Licht und Rat,
und Freud zu jeder guten Tat.

Segenslied

Heilig, heilig, heilig bist Du unser Herr und Gott!
Deine Macht und Herrlichkeit ist der ganze Erdkreis voll.

Dir Jesus Christ, der Du zugegen bist,
Dir sei aus Dankbarkeit hier unser Herz geweiht,

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НИМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

nimm es zum Opfer hin, und heilige unsern Sinn,
Du bist uns nah, den noch kein Augen sah,

sei, wo wir sind, mit uns, sei Geiter unsers Tuns,
Fuhr uns nach dieser Zeit in Deine Herrlichkeit.

Eingang

Hier wirft von Dir im Staub sich hin, oh Gott die Christenschar,
zu Dir erhebt sich Herz und Sinn, das Auge mit zum Altar,
tiefster Ehrfurcht beten Dich die seegen Geister an,
doch dürfen arme Sünder sich, auch Deinem Throne nahn.

Oh, blick auf uns mit Vaterhuld, verzeih uns die betreute Schuld,
Verstoß von Deinem Angesicht, gerechter Gott, die Sünder nicht,
erbarme Dich, erbarme Dich, ach Herr, erbarme Dich.
Du rufst uns, Vater, selbst zu Dir und Deiner Stimme folgen wir,
wen wir die Sünd mit Ernst bereun, willst Du uns gern verzeihn,
sieh unsere Reu, oh Vater und verzeih.

Gloria

Anbetung, Preis und Ehre sei Allerhöchster Dir.
Dir dienen Engelchöre, Dir huldigen auch wir,
Im Himmel und auf Erden jetzt und in Ewigkeit
Sollst Du gepriesen werden, oh Herr der Herrlichkeit.

Stets werd von uns hienieden Dein Wille treu vollbracht,
dann gibst Du uns den Frieden, der einzig glücklich schon macht.
Schon in der Prüfung Zeiten erfreut uns hier Dein Heil,
dort werden Seeligkeiten ohne Ende unser Teil.

Nach der Epistel

Kein Lehrer ist Dir, Jesus, gleich, an Weisheit und an Liebe reich,
zeigst Du sowohl durch Wort und Tat den Weg des Heils, den Tugendpfad.
Du bist das Haupt, Du gingst voran und ebnetest die Lebensbahn,
auf ewig sei Dir, Dank und Ruhm, Herr, für Dein Evangelium.

Credo

Gott, Schöpfer Himmels und der Erde, der uns erschuf, ernährt, erhält,
damit wir gut und seelig werden, versetzt Du uns in diese Welt.

Geist Gottes, Geber wahrer Freuden im Finsternissen unser Licht,
Du Trost in allen, allen Leiden, Erquikkung, Heil und Zuversicht.

Gib daß wir Dich stets mehr erkennen, uns Deiner Macht und Güt erfreun,
mit Ehrfurcht stets Dich Vater nennen, und Deine frommen Kinder sein.

Oh heile unsre Seelenschmerzen und mach uns heilig, gut und rein,
oh weihe unser aller Herzen zu Deinem Tempel, Tempel ein.

Sohn Gottes, Du, der voll Erbarmen für uns am Kreuz willig starb,
durch Leiden, Blut und Tod uns Armen Erlösung, Heil und Trost erwarb,

gib daß wir Deine Lieb empfinden, Dir unsere Gegenliebe weihn,
erlöst vom schweren Joch der Sünden in Wahrheit Deine Brüder sein.

Offertorium

Herr unser Heil zu fördern, gabst Du mit sanftem Sinn
Dich willig rohen Mördern, zum Kreuzestode hin.

ICTOPIA

Nur wer wie Du geduldig des Kreuzes Brüde trug,
sein Herz rein und unschuldig auf den Altar Dir legt.

Oh du, der selbst das Leben zur Tilgung unser Schuld
als Opfer hingegeben wie preis ich Deine Huld.
Wer Deinen treuren Lehren getreu und folgsam war,
der bringt Dich zu verehren das schönste Opfer dar.

Sanctus

Laßt uns den Heiland preisen, des Vaters ewigen Sohn,
Laßt Ehre ihm erweisen, Er kommt von Gottes Thron.
In seines Vaters Namen er sei gebenedeit
Ruft mit uns heilig amen bist Du in Ewigkeit.

Auch heilig hier zu leben, vor Deinem Angesicht
Sei unser ganz Bestreben und unsere grüßte Pflicht.
Dann wird es uns gelingen, daß wir in Dir erklingen,
dort ewig heilig singen in Deiner Herrlichkeit.

Unter der Wandlung

Jesus Dir leb ich, Jesus Dir sterb ich,
Jesus Dein bin ich, im Leben und Tod!

Nach der Wandlung

Oh holder Freund der Menschenkinder, den nun kein Erdenleid mehr drückt,
oh Göttlicher, der alle Sünder durch seinen Tod so gern beglückt,
Oh Liebe, ohne maß und Schranken, die unsichtbar uns nahe ist,
Wer kann Dir wie er sollte danken, wer ist Dein Freund, ein wahrer Christ?

Wer davon Deiner Huld und Milde gerührt die Lust der Sünde flieht,
nach Deinem göttlich schönen Bilde erneut zu werden sich bemüht,
Wer Dir in Lieb und Demut nahet und Kraft zu guten Taten sucht,
der ist es dem Dein Geist sich nahet, sein Heil wird deines Leidens Frucht.

Wer Dich treuer Lieb umfasset, sein ganzes Herz nur Dir ergibt,
wer was Du hasest ernstlich hasset, wird ewiglich von Dir geliebt.
Du ziehst mit allen Deinen Gaben ins glaubensvolle Herz hinein,
Dich heißt den Himmel haben, Dich lieben ewig seelig sein.

Communio

So komm denn Du, so komm mein Leben, komm wahres Himmelsbrot,
nur Du kannst kraft mir geben, zu halten, Dein Gebot,
oh stille mein Verlangen erteilt die Gnade mir,
im Geist Dich zu empfangen, ganz Eins zu sein mit Dir,

Du bist's der grosse Werke auch durch den Kleinsten tut,
Du gibst dem Schwachen Stärke, dem Sterbenden noch Mut,
im Himmel und auf Erden, gibt es kein grössers Heil
als Eins mit Dir zu werden, es sei auch unser Teil.

Bei dem Segen

Gib Herr uns noch den Segen, um den wir kindlich flehn,
damit der Pflicht entgegen nun alle freudig gehn!
Wohl dem, der deinem Worte in Allem treu nachlebt,
und durch die enge Pforte hineinzugehen strebt.

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

Im freudigen Gefühle der künftigen Seeligkeit,
dringt er dann durch zum Ziele, daß er sich täglich freut,
bis er an Gottes Throne in jener bessren Welt,
der treuen Kämpfer Krone aus Deinen Hand erhält.

Hochzeitslied

Gott segne das geschlossene Band am heiligen Altar
und leite durch das Pilgerland Dich neues Ehepaar,
So bitten alle wir: Gott höhre unser Flehn,
und laßt es euch auf Erden nach Herzenswunsch ergehen.

Er schütze euer Feld und Haus, daß euch kein Unglück drückt,
rings streuer seinen Segen aus, und geb euch Heil und Glück.
Mit seiner Gnade kröner euch und schenk euch manches Jahr
und ruf euch sanft ins Himmelreich, euch liebes Ehepaar.

Auf euch wird Gottes Segen ruhn er hat ihn Euch gewährt.
Macht jederzeit durch frommes Tun euch dieses Segens wert.
Der Herr erfüllt was, er versprach, sein Heil sollt ihr empfa'n
kommt ihr nur dem Gelübde nach ihr dem Herrn Getan.

Німецька меса «Пісня-проповідь» *

Predigtlied

Зійди на нас, Святий Дух,
О ввійди, найкращий дар небес,
У наше серце, тільки Твоя сила
Є тією силою, що створює наші добрі серця.

Ти вчиш нас добру,
Наставляєш нас, даєш нам силу, залишаєшся з нами,
Від Тебе надходить мудрість, світло та порада,
Радість за кожний добрий вчинок.

Segenslied

Свят, свят, свят, Ти наш Господь і Бог!
Твоєю силою та могутністю наповнена вся земля.
Ісус Христос, який поруч із Тобою,
Нехай Твоєю благодаттю освятить наші серця.

Візьми це як жертву й освяти наші почуття,
Ти наближаєшся до нас, але Тебе ніхто не бачить,
Залишайся з нами, нехай Твій Дух буде в нас,
Поведе нас після цього часу у Твоє царство.

Eingang

Перед Тобою, о Господи, покірно стоїть християнський народ,
Серця та почуття віддані Тобі, очі дивляться на вітар,
З глибокою повагою молимо ми Тебе, о Благословенний Дух,
Про те, щоб ми, бідні грішники, могли наблизитися до Твого Трону.

О подивися на нас із батьківською милістю, пробач властиві нам гріхи,
Не проганяй, о праведний Господь, грішників, які стоять перед тобою.
Пожалій нас, пожалій нас, о Господи, пожалій нас.
Ти кличеш нас, Отець, до себе, і Твоєму гласу слідуємо ми,
Коли ми каємося у своїх гріхах, можеш Ти нас щиро пробачити?
Побач наше каяття, о Отець, та пробач.

Переклад авторки статті. – Ред.

ІСТОРИЯ

Gloria

Тобі поклоніння, честь та хвала,
Тобі слугує сонм ангелів, і ми також віддаємо Тобі шану
На небі й на Землі, тепер і навіки
Тільки Ти гідний хвали, о всеблагий Господи!

Низький уклін Тобі завжди від нас, Твоя воля є справедливою,
Ти надаєш нам мир, якому ми так радіємо.
Уже в час випробувань захоплюєш нас Своїм Духом,
Наша участь – нескінченна святість.

Nach der Epistel

Ніякий учитель, Ісус, не зрівняється з Тобою в мудрості та любові,
Не вкаже Тобі своїм словом та вчинком шлях святої добродітності.
Ти є величний, Ти їдеш попереду, рівняючи шлях життя,
Нехай вічно будуть Тобі вдячність і спокій, Господи, за Твоє Євангеліє.

Credo

Господи, Творець неба та землі, який нас створив і підтримував,
Для того щоб ми були спокійними душею, веди нас у цьому світі.

Духу Божий, подателю істинної радості, наше світло в темряві,
Ти є благом у всіх, всіх стражданнях, у насолоді, зціленні та вірі.

Дозволь нам більше знати про Тебе, радіти Твоїй силі та добру,
З благоговінням називати тебе Отцем і залишатися Твоїми побожними дітьми.

О зціли наші душевні рани і зроби нас святими, добрими та чистими,
О освяти всі наші серця у Твоєму храмі.

Сину Божий, Ти, який від ран за нас помер на Хресті,
Крізь страждання, кров і смерть нам бідним приніс спасіння, святість та втіху,

Дай відчути Твою любов, Тобі наша взаємна любов віддана,
Звільни нас від важкого тягаря гріхів, щоб ми перебували в істині Твоїх братів.

Offertorium

Господи, Твоїй святості слідуючи, дай мені ніжні почуття
Тобі, який добровільно витримав грубе вбивство на Хресті.
Тільки той, який, як Ти, терпляче несе свій Хрест,
Своє серце, чисте та невинне, може покласти на вітар.

О Ти, який віддав життя за відпущення наших гріхів
Ціною Своєї милості, як жертву віддав,
Який є вірним та послідовним Твоєму вченню,
Той, який приніс Тобі прощення у вигляді найпрекраснішої жертви.

Sanctus

Дозволь нам, Спасителю, віддати шану Отцю безсмертного Сина,
Дай знати Йому, що Він посланець Божої звістки.
Нехай в ім'я свого Отця Він буде святим.
Свято виголошує нам амінь, доки Ти – у вічності.

Він також освячує життя перед Твоїм Троном,
Нехай усі наші прагнення та наші обов'язки
Звучать у нас, як ми звучимо в Тобі,
Там вічно «свят» співаємо ми Твоїй величі.

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

Unter der Wandlung

Ісусе, для Тебе я живу, Ісусе, за Тебе я помру,
Ісусе – я Твій у житті і смерті!

Nach der Wandlung

О друже милий, якого більше не пригнічують земні страждання,
О Божественний, смерті якого щиро радіють усі грішники,
О безмежна любове, яка є невидимою поміж нами,
Хто може думати про Тебе, як Твій друг, як істинний християнин?

Хто від Твоєї милості і благодаті не прагне тікати від хтивості гріха?
До Твого, Боже, досконалого обличчя виникає бажання прагнути.
Хто до Тебе в любові та покорі наближується, шукає силу в добрих вчинках,
Той осягає Твій Дух, його спасіння стане плодом Твого страждання.

Хто Тебе своєю вірною любов'ю обіймає, той віддає своє серце тільки Тобі,
Хто до Тебе поспішає, тому призначено вічно любимим Тобою бути.
Ти дивиєш усіх божественним даром занурення в наповнене вірою серце,
Взивати до Тебе – Небо кликати, любити Тебе – бути вічно щирим душею.

Communio

Так прийди ж Ти, так прийди ж, моє життя, прийди, істинний небесний хліб,
Тільки Ти можеш мені дати силу дотримуватися Твоєї заповіді,
О заспокой моє бажання, будь милостивим до мене,
У душі Тебе сприймати, бути єдиним цілим з Тобою,

Ти є великим творінням, без якого неможливе найменше,
Ти надаєш слабим силу, помираючим – відвагу,
На небі й на землі немає іншого блага,
Ніж бути єдиним цілим з Тобою, нехай буде тут також наша частка.

Bei dem Segen

Дай нам, Боже, ще благословення, про це ми по-дитячому благаємо,
Про обов'язок, якому всі радіємо!
Благословенні ті, які завжди дотримуються Твого слова
І у вузькі ворота один за одним намагаються ввійти,

Із радісним почуттям святості в майбутньому
Досягнути мети, якій Він кожного дня радіє,
А досягнувши Божого Трону в тому найкращому світі,
Вірний борець отримає з Божих рук вінець.

Hochzeitslied

Господи, благослови з'єднані узи біля Святого віттаря
Та поведи нове подружжя по землі паломників,
Про це благаємо ми всі: Господь, почуй нашу молитву,
Дозволь нам по землі за велінням серця йти.

Він захищає наш кров і дім від горя й лиха,
Розсипає своє благословення, дарує нам благо та щастя.
Своєю милістю коронує нас і благословляє на многії літа
Та кличе ніжно в безмежне небо закохану подружню пару.

І осяє вас Божа благодать, яку Він вам приготував.
Завжди винагороджує нас за побожну поведінку, достойну цього благословення.
Господь завжди виконує все, що обіцяє, Його благо повинно досягти і вас.
Проте приходять це благо тільки згідно з обітницею, яку ви даєте Господу.

РЕЗЮМЕ / SUMMARY

У статті розглянуто жанр німецької католицької меси на прикладі твору «Пісня-проповідь» маловідомого австрійського композитора другої половини XVIII – початку XIX ст. Ф. Бюлера.

Визначено специфіку жанру німецької католицької меси. Глибоке вивчення цього жанру австрійської духовної музики означеного періоду та дослідження споріднених із ним літургійних жанрів – німецької вечірні й німецького реквієму – дозволяє констатувати, що їхньою генезою була духовна пісенність національними мовами.

Автором установлено, що формуванню і кристалізації жанру німецької меси сприяли йозефіністські реформи в царині богослужбової музики Австрії.

Католицька німецька меса відповідала основним тенденціям християнського сакрального мистецтва Нового часу. Натомість тексти відтворювалися національною мовою, якою була німецька, що наближало прихожан до основних істин католицького віровчення. Новизна її форм в контексті католицької богослужбової традиції полягала у відсутності озвучених латинських текстів, що тривалий час було ознакою сакральної музики.

Детально розглянуто духовну творчість маловідомого церковного композитора Австрії другої половини XVIII – початку XIX ст. – Франца Бюлера, який увійшов у світову історію літургійної музики як автор багатьох мес, реквіємів, гімнів, церковних пісень, а також камерних і клавірних творів.

«Пісня-проповідь» Ф. Бюлера цілком відповідає особливостям західного літургійного обряду, є репрезентативним жанром католицької церковної культури Австрії досліджуваного періоду. Наявність у творі контрафактур свідчить, що автори текстів німецьких мес спиралися на традиції католицької духовної пісенності, запозичивши строфічну форму творів і літургійні витоки текстів.

Доведено, що специфічними рисами німецької меси Ф. Бюлера є опора на обрядові традиції католицької літургії та інтерпретація літургійних текстів у дусі епохи просвітницького абсолютизму.

Богослужбові латинські тексти зазнавали змін, але при цьому не втрачали генетичного (обрядового й текстового) зв'язку з літургійним обрядом, церковною практикою та католицькою традицією.

Німецька меса «Пісня-проповідь» Ф. Бюлера – твір концертного типу, що може свідчити про ступінь впливу йозефіністських реформ щодо спрощення богослужбової музики, а також про музичні вподобання композитора та його знання літургійної традиції католицької церкви.

Ключові слова: католицька богослужбова музика Австрії, німецька католицька меса, Франц Бюлер.

The genre of German Catholic Mass on the example of *Song-Sermon* of little known Austrian composer of the second half of the XVIIIth – the beginning of the XIXth centuries F. Biuller is considered in the article. The specification of the genre of the German Catholic Mass is defined. Deep studying of this genre of Austrian sacred music of the mentioned period and research of related liturgical genres – German Evening Liturgy and German Requiem – allows to state that sacred songs in national languages has been used as their genesis.

The author established that Josephenist reforms in the field of Austrian liturgical music has favoured the formation and crystallization of the genre of German Mass.

The German Catholic Mass corresponded to the basic trends of Christian sacral art of New Time. It is investigated that the national (German) language approached the basic concepts of Catholic faith to the parish. The novelty of its forms in the context of Catholic liturgical tradition was in absence of sound Latin texts which had been used as the feature of sacral music for a long time. The sacred works of church Austrian composer Frants Biuller is considered in

КАТЕРИНА ПАЛАМАРЧУК. НІМЕЦЬКА МЕСА ФРАНЦА БЮЛЕРА «ПІСНЯ-ПРОПОВІДЬ»...

details. Frants Biuller was known in world history of liturgical music as the author of many masses, requiems, hymns, church songs, chamber and clavier works as well.

Song-Sermon by Frants Biuller entirely corresponds to the peculiarities of western liturgical rite and is the representative genre of the Austrian Catholic church culture of the mentioned period. The presence of contrafactures in the work affirms that the authors of the texts of German Masses based on the traditions of Catholic sacred song have borrowed the versifying form of works and liturgical sources of texts.

It is proved that the support on ritual traditions of the Catholic liturgy and liturgical interpretation of the texts in the spirit of Enlightenment Absolutism Epoch are the specific features of the Biuller's German Mass. Liturgical Latin texts had suffered changes but didn't loose the genetic (ritual and textual) connection with liturgical rite, church practice and the Catholic tradition.

Frants Biuller's German Mass *Song-Sermon* is a work of concert type, which can affirm the degree of influence of Josephenist reforms as for the simplification of liturgical music and also about composer's musical tastes and his knowledge of liturgical tradition of the Catholic church.

Keywords: Catholic liturgy music of Austria, German Catholic Mass, Frants Biuller.